

מדרש על הפרשה- פרשת בא// מי דיבר אל עדת ישראל?

הרב בניהו טייטו

בפרשתנו מובא הציווי על קידוש החודש וכן הציווי על קרבן פסח בפסוקים אלו:

וַיֹּאמֶר יְקֹנֶקְ אֶל־מִשֶּׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן בְּאָרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית־אָבֹת שֵׁה לְבָיִת:

רש"י בעקבות חז"ל במכילתא ערים לסתירה בין פסוקים אלה מהם משמע שאהרון מדבר בעצמו אל העם, בעוד בפרק ז (פסוק ב) אומר הקב"ה למשה שהוא זה שידבר אל העם, ומשמע שדווקא הוא ולא אהרון.

המדרש מתייחס לשאלה זו וכך הוא עונה:

דברו אל כל עדת - וכי אהרן מדבר? והלא כבר נאמר (שמות ז ב) 'אתה תדבר', אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם מדברים.

חז"ל עונים שאמנם משה הוא זה שמדבר, אך היות ומשה ואהרון לומדים זה מזה- הדיבור מיוחס לשניהם יחד.

מה רוצים חז"ל ללמדנו בדברים אלו?

נראה שחז"ל באים ללמדנו מהו האופן האידיאלי של לימוד דבר ה', וממילא באיזו דרך דבר ה' היוצא מהלימוד אכן מבטא את רצון ה' נאמנה. מדבריהם אנו למדים שהעמקה בדבר ה', בירורו וליבונו, זקקים שיח אנושי הבא לידי ביטוי בלימוד משותף, ואין אפשרות להשיג יעדים אלה בלימוד ביחידות אף שמדובר באנשים עם יכולת חשיבה והעמקה גבוהים במיוחד כמשה ואהרן.

לכאורה הדבר מתמיה, שכן אם באמת מדובר באנשים הניחנים ביכולת שכלית כה מרשימה, מדוע אף הם נזקקים לשותפות בלימוד כדי לברר באמת את דבר ה'?

נראה שחז"ל עונים על שאלה זו בכך שאומרים שהנלמד מהפסוק הוא שמשה ואהרון 'חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה למדני', כלומר, לא רק שמשה ואהרן עיינו יחד בדבר ה', אלא בנוסף נהגו כבוד זה בזה ורצו ללמוד זה מזה.

נראה שהמסר בדברים אלו הוא שהכוח השכלי הטבוע באדם שבאמצעותו יכול הוא להעמיק בלימודו אינו עומד לעצמו, אלא הוא רק כלי שאמור להתווסף למאפיין יותר יסודי באדם והוא רמתו המוסרית והערכית.

א"כ יש לשאול, מהי המידה שהיא שורש לכל המידות והיא אבן הבוחן לרמת מוסריותו של האדם, עד שבקיומה או באי קיומה בנפש האדם תלויה יכולתו של האדם ללמוד ולהעמיק כך שלימודו יניב דברי אמת המשקפים את דבר ה'?

מדברי חז"ל אנו למדים שמידה זו היא מידת הענווה. ע"י ענוות אמת יכול האדם להקשיב לדברי חברו באופן טהור מתוך רצון לברר את האמת ללא פניות ונגיעות צדדיות, וגם לומר באמת את הבנתו הוא מתוך אותה הקשבה לחברו, וממילא העובדה שאף הוא מלמד את חברו הינה עוד שלב בלימוד ובירור הדברים לאשורם.

מדברים אלו יוצא שהואיל ויכולת העמקה תלויה בקיום מידת הענווה, הרי שכדי שהלימוד השכלי של דבר ה' יעשה באופן נכון צריכים להשתלב שני מאפיינים אלה יחד- היינו הכוח השכלי ומידת הענווה. הערך של הלימוד המשותף הוא בין השאר ההכרה של האדם בחסרונו ובמגבלותיו כך שאין ביכולתו להגיע לאותה רמת לימוד כאשר לומד עם חברו. והואיל והכרה זו עומדת בבסיס מידת הענווה, נמצא שלימוד משותף הוא אבן היסוד של יכולת העמקה נכונה ומדויקת של האמת הגבוהה ביותר והחשובה ביותר בחיים, האמת של דבר ה'.

יתכן שלפי דברי חז"ל אלה, יסוד רעיוני זה בא דווקא פה בציוויים הראשונים שנצטוו עם ישראל, משום שיסוד זה הוא מהמאפיין עיקרי שכל הבנת התורה תלויה בו, היינו שרק ע"י לימוד במשותף מתבררת התורה לאמתה.